

C) Tercümeleeri. *Revânşînâsî-i Terbi-yetî* (Ali el-Cârim – Mustafa Emîn'in 'İl-mû'n-nefs ve âşâruhû fi't-terbiye ve't-ta-lîm' adlı eserinin tercümesidir, Ahvaz 1316 hş./1937); *Ketîbehâ-yi Pehlevî* (W. B. Henning'in İngilizce eserinden yapılmış çeviridir, Tahran 1329 hş./1950); *Îrân ez Âgâz tâ İslâm* (R. Chirshman'ın *Iran des origines à l'Islam* adlı eserinin tercümesidir, Tahran 1336 hş.).

Muhammed Muîn'in edebiyat, dinler tarihi, İslâm öncesi ve İslâmî devir İran'ı, edebiyat tarihi, eski eserler, eğitim bilimleri, felsefe ve folklorla ilgili 200'ü aşkın makalesi çeşitli dergilerde yayımlanmıştır. Bu makaleler Mâhduht Muîn tarafından iki cilt halinde basılmıştır (*Mec-mû'a-i Makâlât*, Tahran 1364-1367 hş./1985-1988).

BİBLİYOGRAFYA:

Muhammed Muîn, *Ferheng-i Fârsî*, Tahran 1358, "Muîn" md. (VI. cildin sonunda); Abdülhamîd Halhâli, *Tezkire-i Şu'arâ-yi Mu'âşir-i Îrân*, Tahran 1337 hş., II, 335-338; Bozorg Alavi, *Geschichte und Entwicklung der Modernen Persischen Literatur*, Berlin 1964, s. 194; Hânbâbâ Müşâr, *Mû'ellifin-i Kütüb-i Çâpt-yi Fârsî vü 'Arabî*, Tahran 1343/1964, V, 826-830; Muhammed İstîlâmî, *Bugünkü İran Edebiyatı Hakkında Bir İnceleme* (trc. Mehmet Kanar), Ankara 1981, s. 178-180; Dihhudâ, *Luğatnâme* (Muîn), XIII, 18722; Kamran Talatof, "Farhang-e Mo'in", *Etr*, IX, 268-270.

MEHMET KANAR

MUHAMMED el-MUZAFFER

(محمد المظفر)

Ebû Bekr Muhammed el-Muzaffer

b. Abdillâh b. Muhammed

b. Mesleme b. el-Eftas

(ö. 460/1068)

Eftasî emiri
(1045-1068).

Kurtuba'ya (Cordoba) bağlı Fahsülbel-lût'ta oturan Miknâse Berberîleri'ne mensuptur. Ancak şöhret kazandıktan sonra babası Abdullah b. Eftas gibi o da kökenlerinin Arap kabilelerinden Benî Tüçib'e dayandığını iddia etmiştir. İbnü'l-Eftas ve Muzaffer b. Eftas olarak da bilinir. Hayatının ilk dönemleri hakkında çok az bilgi bulunmaktadır. Buna göre tahta çıkmadan önce Abbâdiler'le yaptığı bir savaşta esir düştü ve bir süre onların müttefiki olan Berberî kökenli Bîrzâfîler'in merkezi Karmûne'de (Carmona) kaldı. 421 (1030) yılında geri dönüşünün ardından, Batalyevs (Badajos) Emirliği'nin kurucusu Sâbûr es-Saklebî'nin iki oğlu Abdülmelik ve Abdülazîz'in Üşbûne'de (Lizbon) başlat-

tıkları isyanı bastırmak ve Eftasiler'in otoritesini tekrar tesis etmek üzere bu şehre vali tayin edildi; halkın verdiği destekle de kısa zamanda asayîşi sağladı. 437'de (1045) babası ölünce Muzaffer unvanıyla Eftasiler'in başına geçti. Kendisini bekleyen en ciddi mesele babasını da çok uğraştırmış olan Abbâdiler'in yayılma arzusu idi. Abbâdiler bu maksatla batıdaki küçük emirliklerden Leble'yi (Niebla) kuşatınca sıranın daha sonra kendi topraklarına da geleceğini anlayan Muhammed el-Muzaffer, Leble Emiri İbn Yahyâ'ya yardım etmek için İşbiliye'ye (Sevilla) saldırdı ve Abbâdiler'i ağır bir yenilgiye uğrattı (439/1047). Ancak bu onlara karşı kazandığı ilk ve son zafer oldu. Muhammed'in, savaş sırasında ele geçirdiği Leble emîrine ait değerli eşyayı kendisine vermemesi sebebiyle emirin Abbâdiler'den yardım istemesi üzerine iki taraf arasında yeniden savaş başladı ve Muhammed el-Muzaffer, Bîrzâfîler'in desteğini almasına rağmen bu savaşlarda fazla bir varlık gösteremedi; kalelerinin birçoğunu kaybetti. En son 442 (1050) yılında meydana gelen şiddetli çarpışmalarda 3000'den fazla askeri ölünce Batalyevs'e çekilmek zorunda kaldı. Bu arada Abbâdiler'in üst üste yaptıkları akınlarla tarım alanlarının tamamen tahrip edilmesinden dolayı Batalyevs halkı ciddi bir kıtlık tehlikesiyle karşılaştı. Muhammed el-Muzaffer içine düştüğü bu zor durumdan, öteden beri iki taraf arasındaki savaşları doğru bulmayan ve bunu engellemek için çaba harcayan Kurtuba Emiri Ebü'l-Velîd el-Bâcî'nin araya girmesi sonucu imzalanan barış antlaşması sayesinde kurtulabildi (443/1051).

Abbâdiler'le yapılan savaşların Muhammed'in gücünü zayıflatması bir taraftan Tuleytula (Toledo) ve civarına hükmeden Zünnûniler'i, diğer taraftan Kastilya Krallığı'nı harekete geçirdi. Zünnûniler, Eftasî topraklarına birçok akın düzenlediler. Kastilya Krallığı'nın saldırıları ise neticeleri itibarıyla daha tahrip edici oldu. Ferdinand, León'u kendi topraklarına kattıktan sonra Eftasiler'in Bâzû (Viseu) ve Lamiko (Lamego) şehirlerine girdi (449/1057); buralardaki müslümanları göçe zorlayarak yerlerine hıristiyanları yerleştirdi. Ardından 10.000 kişilik bir süvari birliğinin başında Eftasiler'in batıdaki en önemli şehirlerinden olan Şenterin'e (Santarem) yürüyüp orada bulunan Muhammed el-Muzaffer'i 5000 dinar yıllık haraca bağladı. Ayrıca Zünnûniler'i, Hüdîler'i ve Gîrnata'ya hükmeden Zîrîler'i de

haraca bağlayan Ferdinand, 456 (1064) yılında Eftasiler'in önemli merkezlerinden Kulumriye'yi (Coimbra) altı aylık bir kuşatmadan sonra ele geçirdi. Onun ölümünün (1065) ardından oğulları arasında baş gösteren taht kavgası süresince Muhammed kaybettiği toprakları geri alamadıysa da nisbeten istikrarlı bir dönem yaşadı ve Kastilya Krallığı'nın Endülüs topraklarını istilâ için yeniden harekete geçtiği 460 (1068) yılında vefat etti.

Muhammed el-Muzaffer, kumandanlığı ve idareciliğinden çok kültürel alandaki çalışmalarıyla tanınmıştır. Kaynaklarda belirtildiğine göre tarihe, dil ve edebiyata çok meraklıydı; ayrıca, "Şiiri Mütenebbî veya Maarri'ninkine denk olmayanlar şiir söylemeyi bırakmalıdır" diyecek kadar iddialı bir şairdi. Çok zengin bir kütüphaneye sahipti. Kültür tarihiyle ilgili *el-Muzafferî* denilen ve on, elli, hatta 100 cilt olduğu rivayet edilen bir de kitap kaleme almıştır. Endülüs'ün üstünlüklerine dair risâlelerde onun günümüze ulaşmayan bu eserine özellikle dikkat çekilmiştir. Ancak birçok önemli şahsın hal tercümesini, seçme edebî metinlere, nüktelere ve ilginç haberlere yer verdiği binlerce eserden muahhar kaynaklarda pek fazla ictibas yapılmamıştır. İbn Abdülber en-Nemerî *Behcetü'l-mecâlis* adlı eserini Muhammed el-Muzaffer'e ithaf etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Bessâm eş-Şenterîni, *ez-Zahire fi mehâsini ehli'l-Cezire* (nşr. İhsan Abbas), Tunus 1981, II/1, s. 34-36; II/2, s. 640-643; III/3, s. 643; İbnü'l-Kerdebûs, *Târihu'l-Endelüs* (nşr. Ahmed Muhtâr el-Abbâdî), Madrid 1971, s. 75-76; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, Beyrut 1966, IX, 288; Abdülvâhid el-Merrâküşî, *el-Mu'cib fi telhişi ahbârî'l-Magrib* (nşr. M. Saîd el-Iryân – M. el-Arabî), Dârülbeyzâ 1978, s. 111; İbn Saîd el-Magribî, *el-Mugrib* (nşr. Şevki Dayfî), Kahire 1964, I, 364; İbn İzârî, *el-Beyânü'l-mugrib*, III, 236-239; İbnü'l-Hatîb, *A'mâlül-a'lâm* (nşr. E. Lévi-Provençal), Beyrut 1956, s. 183-184; İbn Haldûn, *el-İber*, IV, 160; Makkarî, *Nefhu't-îtib*, III, 181, 194, 380, 398; IV, 464; R. Dozy, *Historia de los Musulmanes de España*, Madrid 1984, IV, 75-76; M. Abdullah İnân, *Deuletü'l-İslâm fi'l-Endelüs: Düvelü't-tavâ'if*, Kahire 1969, s. 82-87; D. Wasserstein, *The Rise and Fall of the Party Kings*, Princeton 1985, s. 84-85; A. R. Nykl, "Die Aftasiden von Badojoz", *Isl.*, XXVI (1942), s. 16, 28, 30-32; H. R. Idris, "Les aftasides de Badojoz", *al-Andalus*, XXX, Madrid 1965, s. 280-284; Bruna Soravia, "Al-Muzaffar ibn al-Aftas, signore di Badojoz", *Islâm. Storia e Civiltà*, IX/2, Tripoli 1990, s. 109-118; IX/3 (1990), s. 179-191; M. Seligsohn, "Eftasiler", *İA*, IV, 193-194; E. Lévi-Provençal, "Aftasids", *EP* (İng.), I, 242; Ahmed Bedr, "el-Eftas (Benû)", *el-Meusû'atü'l-'Arabiyye*, Dimaşk 2000, II, 907.

MEHMET ÖZDEMİR